

Lukija on kuningas

Venäläisen runouden uusi kukoistus on käsillä, ja tämä *Idäntutkimuksen* erikoisnumero tarttuu tähän hetkeen. Runouden hitaasti avautuva merkitys on nykyihmiselle välistä yhtä tarpeen kuin ilmastonmuutos.

2000-luvun taite on synnyttänyt uuden runouden. Vuosisadan vaihteet ovat olleet ennenkin venäläisen runouden huippuhetkiä. Venäläisen runouden kultakausi osui 1700–1800 -lukujen taitteeseen, se tiivistyi venäläisen kirjallisuuden kielen syntyyn ja lopulta Puškinin tuotantoon. Hopeakausi taas koitti 1800–1900 -lukujen vaihteessa, kun länsieurooppalainen modernismi löysi Venäjän ja sen seurauksena runous jätti varjoonsa realistisen proosan. Venäläisen runouden tuntijoista suurimpiin kuuluneen Mihail Gasparovin artikkeli tässä numerossa käsittelee hopeakauden ranskalaisia lähtökohtia. Venäläisessä modernismissä lainattiin ensin Ranskaa, sitten Saksaa, vaikutteita otettiin myös Englannista ja Italiasta. Samalla odotettiin uutta alkua, uuden syntyä juuri venäläisessä runoudessa.

Tasan 90 vuotta sitten, silloin kun vallankumousta puuhattiin, venäläinen runous oli uusinta ja avantgardistisinta maailmassa. Kiistely runouden olemuksesta oli kiivasta. Kielen rajoja koettelevat runoilijat julistautuivat itsestään syntyneiksi ja näkivät teoksensa tulleen ainutkertaisina. Venäläiset 1910-luvun futuristit eivät olleet yhtäkkiä kuulleetkaan italialaisista edeltäjistään, imaginiistit puolestaan unohtivat englantilaiset vastineensa, eivätkä absurdikotkaan tunnustaneet läntisiä lähteitään. Venäläisen avantgarden linkit dadaan, surrealismiin tai ekspressionismiin jäivät myöhempien aikojen tutkijoiden löydettäviksi. Ajan runous oli täynnä uusia kuninkaita,

pikkupuškineita, jotka viskoivat klassismit, romantiikat ja realismit yli laidan.

Tämä ”itsestään syntynyt” kokeellinen runous vaikutti vahvasti koko viime vuosisadan kulttuuriin ja sen vaikutus tuntuu vieläkin. Malevitšin ikonien ikonia eli *Mustaa neliötä* ei olisi olemassa ilman futuristien kokeiluja järjestäjäkielellä. Venäläiset formalistit taas tekivät kirjallisuudentutkimuksesta tiedettä, mutta – mikä tärkeintä – myös tuon tieteen juuret olivat futuristien kielikokeiluissa. Formalistit myös todistivat ja ensimmäisinä raportoivat, kuinka proosa vähitellen voitti runouden 20-luvun puolivälissä. Nähdessään kirjallisuuslehden lukijat hyppivät runosivujen yli ja lukivat uteliaina proosan pirstaleista todellisuuskuvausta ja dokumentteja neuvostoelemästä. Runoilijat, bolševikkivallankumouksen profetat, olivat turhautuneet vallankumoukseen – runous oli ollut sen kuvauksen kieli, mutta nyt koitti kertomusten aika. Uusi proosa muistutti kuitenkin muodoltaan runoutta, kertomukset olivat metaforisia ja katkonaisia.

Neuvostokulttuurin raunioilla, 90-luvun alussa, asetelma oli oikeastaan käänteinen toisinto 20-luvusta. Myös silloin hypittiin runosivujen yli ja venäläisen kirjallisuuden johtotähtiä haettiin proosasta: Bitov, Tolstaja, Jerofejev, Sorokin, Pelevin... Lähimenneisyyttä luotaamaan ja Jeltsinin romanttista vallankumousta kuvaamaan kaivattiin proosaa, joka jatkoi siitä, mihin 20-luvun lopulla oli jääty tai siitä, mikä silloin oli kiellettyä. Postmoderni leikki sankaritekijän loputtomilla naamioilla ja harhaanjohtavilla viitteillä oli hauskaa aikansa. Runoudessa tämä tarkoitti usein ”runoudellisuudestaan” kivuli-

aan tietoista runoutta, joka yritti päästä eroon tunnusmerkeistään. Siksi runous muistutti nyt enemmän proosaa, jos 20-luvulla proosa oli muistuttanut runoutta.

Venäläinen postmodernismi kuoli vuosittu-
hannen vaihteeseen likimain 10 vuoden iässä. Nyt venäläinen kulttuuri on odotuksen tilassa, kuten Gennadi Obatnin toteaa nykyrunouden luotauksessaan. Parnassolle odotetaan nimiä, antologioissa skannataan ismejä ja haistellaan tuulia. Pietarin ja Moskovan runoklubeilla ja runoilloissa kaivataan kasvoja uudelle venäläiselle kirjallisuudelle (muuten sitä ei voida uudeksi kutsua) ja uutta istujaa taas kerran suuren venäläisen runoilijan valtaistuimelle (muuten sitä ei voida valtaistuimeksi kutsua). Kaivataan myös viitettä siitä, mitä Venäjällä tänään tapahtuu. Jos venäläinen kulttuuri on edelleenkin kaikkein kirjallisuuskeskeisin, katseet kääntyvät nuoriin kirjoittajiin. Ja mitä nuoret kirjoittavat? Runoja. Mikä olisikaan luonnollisempaa kuin nimittää 2000-luvun alku runouden pronssikaudeksi, ellei tuo nimi kuulostaisi muoviselta ja ellei sitä olisi käytetty jo liiankin usein runollisen aktiivisuuden luonnehdintaan?

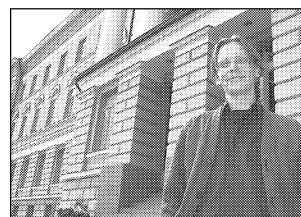
Annetaan runouden puhua: Darja Suhovei esittelee nuoren runouden tapahtumia omassa katsauksessaan, Dmitri Golyngo peilaa nyky-poetiikkaa lähimenneisyyttä vasten, ja Stanislav Savitski porautuu *samizdat*-runoilijan asemaan nykyhetkessä. Kriitikot ja tutkijat etsivät nimiä ja määreitä, toisinsanomisia ja sopivia käsitteitä uudelle venäläiselle runoudelle. He kiertävät kaikki samaa kehää, jonka keskellä kiehuu kysymys: kuka? Lukija hakekoon kysymykseen vastausta: Dragomoštšenko, Stepanova, Kononov, Konstriktor, Stratanovski, Zeltšenko vai Gornon? Vaiko sittenkin Skidan, Kuzminski, Vodjonnikov, Medvedjev, Parštšikov... jotka eivät vielä päätyneet runoineen näihin kansiin? Kenestä tehdään seuraava runouden kuningas? Oliko perestroikan runoilijoista kuuluisin, mo-

neen kertaan kruunattu konseptualisti Dmitri Prigov sittenkin nykyrunouden vale-Dmitri?

Idäntutkimuksen lukijan ei kuitenkaan tarvitse etsiä runouden uutta kuningasta tai kuningatarta – me voimme nojata taaksepäin ja lukea hitaasti aukeavaa merkitystä. Roland Barthes vapautti aikanaan meidät Tekijän ylivallassa ja kiinnitti huomion tekstiin, lukijaan sekä lukemisesta saatavaan nautintoon. Runouden äärellä lukija on kuningas, joka *määkii, kun haluaa*. Voimme sulatella äänteiden ja metaforien ketjua, jonka suomentaja on yrittänyt saada soimaan: *Tornien luonnissa täydelliset / voivat ylittää itsensä kivojen pystytyksessä*. Voimme törmätä ristiriitaan ja jäädä siihen. Saatamme toki havahtua, kun kuulemme naisen äänen sanovan, että *kihahdan tummana verenä takaraivoosi* ja kysyä, puhuuko siinä kumouksellinen barrikaadi-Sarra vai hänen jälkeläisensä? Onneksi saamme lohdutautua sillä, että *tutkijat kääntävät käsitteitä* ja osoittavat, kuinka antiikin myytit auttavat ymmärtämään Tsvetajevaa, parnassolaiset antavat avaimia Brjusoviin, gnostikot Švartsiin, kultakausi hopeakauteen ja lopulta hopeakausi nykyrunouteen.

Tämän uutta venäläistä runoutta esittelevän erikoisnumeron äärellä lukija on kuningas. Vilpitön toiveemme on, että tämän lehden luetuaan lukijan sielu ei suinkaan olisi synkempi, raskaampi, paksumpi, vaan ehdottomasti *kuulaampi, kevyempi, ohuempi*.

30.5.2007

T o m i H u t t u n e n